VEIKSNIAI, PALENGVINANTYS LIETUVIŲ REEMIGRANTŲ VAIKŲ INTEGRACIJĄ VILNIAUS MIESTO BENDROJO UGDYMO ĮSTAIGOSE

Vyr. socialinė pedagogė Janina Ovčinikova

E. paštas: janinaovcinikova@gmail.com

Vilniaus „Taikos“ progimnazija

Prof. dr. Gražina Čiuladienė

E. paštas: grazina.ciuladiene@mruni.eu

Mykolo Romerio universiteto Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas

DOI: 10.13165/MMS-25-03-01-01

Santrauka. Lietuvių reemigrantų mokyklinio amžiaus vaikai, atvykę į tėvų Tėvynę, susiduria su poreikiu mokytis naujoje ugdymo įstaigoje, kuri laikoma svarbiausia jų integracijos aplinka.

Šiame straipsnyje dėmesys sutelkiamas į Vilniaus miesto bendrojo ugdymo įstaigose lietuvių reemigrantų vaikų integraciją palengvinančius mokyklos veiksnius. Siekiama atsakyti į klausimus, kokie veiksniai, reemigrantų vaikų ir jų tėvų požiūriu, lemia lengvesnę lietuvių reemigrantų vaikų integraciją bendrojo ugdymo įstaigoje ir kokias priemones mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai taiko savo praktikoje, kad užtikrintų sklandžią lietuvių reemigrantų vaikų integraciją naujoje mokykloje.

Per interviu su vaikais, tėvais, mokytojais ir švietimo pagalbos specialistais surinkti duomenys atskleidžia, kad, siekiant sėkmingos ir tvarios vaikų integracijos naujoje mokykloje, tikslinga įvertinti atvykusių vaikų gebėjimus, parinkti su vaiku galintį susikalbėti mokytoją, organizuoti papildomas lietuvių kalbos pamokas, taikyti mokymąsi lengvinančias priemones, teikti švietimo pagalbos specialistų

paramą. Sklandžiai reemigrantų vaikų integracijai ugdymo įstaigoje didelę reikšmę turi ugdymo proceso dalyvių sąveika, apimanti mokyklos darbuotojų (įskaitant klasės auklėtoją) ir bendraklasių teikiamą palaikymą, individualų švietimo pagalbos specialistų ir mokytojų dėmesį iš užsienio atvykusiam vaikui, tėvų įtraukimą į integracijos procesą, mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų tarpusavio bendravimą ir bendradarbiavimą.

Reikšminiai žodžiai: reemigrantai, vaikai, mokykla, integracija, ugdymas.

Įvadas

Temos aktualumas. Tarptautinės migracijos apimtis nuo 2000 iki 2020 m. padidėjo beveik 1 procentiniu punktu[1]. Lietuvoje nuo 2013 iki 2023 m. bendrasis tarptautinės migracijos rodiklis, tenkantis 1 tūkst. gyventojų, pasikeitė nuo –5,7 iki 15,7[2].

Nagrinėjant tarptautinės migracijos procesus būtina kalbėti ir apie jos sudedamąją dalį – reemigraciją, t. y. grįžimą į kilmės šalį. 2023 m. grįžtamoji migracija ir reintegracija išliko daugumos pasaulio vyriausybių prioritetinėmis temomis[3]. 2023 m. iš užsienio grįžtantys lietuviai sudarė apie 25 proc. visų į Lietuvos Respubliką atvykstančių migrantų[4]. Tais metais tarp į Lietuvą reemigravusių asmenų buvo 2,2 tūkst. 3–18 metų amžiaus vaikų.

Tiek į savo kilmės šalį kartu su tėvais sugrįžtantys, tiek gimę užsienyje ir į tėvų Tėvynę atvykstantys mokyklinio amžiaus vaikai susiduria su poreikiu mokytis naujoje ugdymo įstaigoje. Vaikams tenka mokytis kita kalba, prisitaikyti prie kitokios mokymo praktikos ir mokymo metodų, programų skirtumų ir kitų vidinių

1 Marie McAuliffe ir Linda Adhiambo Oucho (eds.), *World Migration Report 2024* (Geneva: IOM, 2024), 8.

2 Valstybinė duomenų agentūra, Oficialiosios statistikos portalas, žiūrėta 2025 m. vasario 15 d., https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=e0fc8ffc-9367-46b1-980f-3e5f0824c79f#/, https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2023/gyventoju-migracija/tarptautine-migracija.

3 International Organization for Migration, *Return and reintegration key highlights 2023* (Geneva: IOM, 2024), 9.

4 Migracijos departamentas, Migracijos tendencijos. Gyventojai ir migracija. Migracijos srautai: apžvalga, žiūrėta 2025 m. vasario 15 d., https://123.emn.lt/#migracijos-tendencijos.

ir išorinių veiksnių, darančių įtaką jų integracijai švietimo įstaigoje[5, 6].

Siekiant sklandžios reemigrantų vaikų integracijos bendrojo ugdymo mokykloje, būtina užtikrinti jiems reikiamą kalbinę, mokymosi ir socialinę ir emocinę paramą[7]. Sėkminga vaikų integracija priklauso nuo aktyvaus visų ugdymo proceso dalyvių – mokinių, mokytojų, mokyklos administracijos, švietimo pagalbos specialistų ir tėvų – įsitraukimo į patį integracijos procesą[8, 9].

Temos ištirtumas, naujumas. Per pastaruosius dešimt metų Lietuvoje padaugėjo tyrimų grįžtamosios migracijos tema. I. Budginaitė ir R. Mašidlauskaitė (2015)[10], A. Makarevičienė ir kt. (2018)[11] analizavo grįžusių vaikų įtrauktį į Lietuvos švietimo sistemą. Apie vaikų migrantų švietimui kylančius iššūkius kalbėjo ir J. Ruškus bei D. K. Kuzmickaitė (2016)[12]. S. Kairė (2019)[13] tyrė į Lietuvos Respubliką atvykusių ir sugrįžusių vaikų integraciją mokyklose, atskleisdama skirtingų savivaldybių bendrojo ugdymo įstaigų patirtį. J. Bagdonaitė (2020)[14] nagrinėjo Lietuvos švietimo sistemos pasirengimą priimti lietuvių reemigrantų

5 Alkida Ndreka, „Return migration and reintegration of returnees challenges in the origin country“, *Sciendo RSC* 11, 3 (2019): 4–24, https://sciendo.com/article/10.2478/rsc-2019-0012.

6 Jurgita Bagdonaitė, „Reemigracija Lietuvoje XXI a.: švietimo sistemos parengtis priimti grįžtančių šeimų vaikus“, *Scientific research in education* 3 (2020): 6–15, https://www.zurnalai.vu.lt/open-series/article/view/22575/21809.

7 European Commission, EACEA, Eurydice, *Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures. Eurydice Report* (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019), 91–115.

8 Daiva Jakavonytė-Staškuvienė ir kt., *Grįžusių Lietuvos Respublikos piliečių ir atvykusių užsieniečių ugdymo organizavimo modelių aprašas* (Vilnius: Nacionalinė švietimo agentūra, 2022), 9–11.

9 Rimantas Dumčius ir kt., *Study on educational support for newly arrived migrant children. Final report* (Vilnius: Public Policy and Management Institute, 2013), 34–36, https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/96c97b6b-a31b-4d94-a22a-14c0859a8bea.

10 Irma Budginaitė ir Rūta Mašidlauskaitė, „Ar laukiami diasporos vaikai Lietuvoje? Tėvų ir mokytojų patirtys“, *Politologija* 78, 2 (2015): 94–128, https://www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/view/8242.

11 Alina Makarevičienė ir kt., *Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimas.* Galutinė tyrimo ataskaita (2018), 6–113, https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/svietimas/%C5%A0vietimo%20paslaugos%20sugr%C4%AF%C5%BEusiems_galutin%C4%97%20ataskaita_20181120.pdf.

12 Jonas Ruškus ir Daiva Kristina Kuzmickaitė, „Return migration in Lithuania: incoming challenges for children's education“, iš *Migration and the education of young people 0-19: an introductory guide* (London: Routledge, 2016), 71–87.

13 Sandra Kairė, *Į Lietuvą grįžusių / atvykusių vaikų integracija į švietimo sistemą skirtingų savivaldybių mokyklose* (2019), 4–20, https://data.kurklt.lt/wp-content/uploads/2023/04/i-Lietuva-griztanciu-vaiku-integracija-i-svietimo-sistema_-esama-situacija-06.14.pdf.

14 Bagdonaitė, *op. cit.*, 6.

vaikus. N. Poderienė ir A. Tamulionienė (2020)[15] pristatė kompleksinį požiūrį į reemigrantų vaikų kalbinės integracijos iššūkius.

Mokslinė problema. Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos, priimdamos reemigrantų vaikus, privalo vadovautis šalyje galiojančiais teisės aktais, kuriuose reglamentuojamas iš užsienio atvykusių ir sugrįžusių vaikų priėmimas, ugdymo organizavimas ir numatomos priemonės atvykstančių vaikų poreikiams tenkinti. Šalyje yra sukurtas darbo su vaikais migrantais patirties turinčių švietimo įstaigų tinklas, parengtos rekomendacijos mokykloms dėl sėkmingos iš užsienio atvykusių ir sugrįžusių vaikų integracijos, pedagogams organizuojami mokymai apie darbo su tiesioginę migracijos patirtį turinčiais vaikais ypatumus. Vis dėlto dalis bendrojo ugdymo mokyklų nėra pasiruošusios teikti šių vaikų poreikius atitinkantį kokybišką ugdymą ir užtikrinti sklandžią jų integraciją[16]. Kyla klausimai, kokie veiksniai, reemigrantų vaikų ir jų tėvų požiūriu, lemia lengvesnę lietuvių reemigrantų vaikų integraciją bendrojo ugdymo įstaigoje ir kokias priemones mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai taiko savo praktikoje, siekdami užtikrinti sklandžią lietuvių reemigrantų vaikų integraciją naujoje mokykloje.

Šio straipsnio tikslas – atskleisti veiksnius, darančius teigiamą įtaką lietuvių reemigrantų vaikų integracijai bendrojo ugdymo mokyklose.

Uždaviniai:

1) išnagrinėti reemigrantų vaikų integracijos veiksnius bendrojo ugdymo įstaigose;
2) išsiaiškinti su ugdymo organizavimu susijusius veiksnius, palengvinančius reemigrantų vaikų integraciją Vilniaus miesto bendrojo ugdymo mokyklose;
3) išanalizuoti su ugdymo proceso dalyvių sąveika susijusius veiksnius, turinčius teigiamą poveikį reemigrantų vaikų integracijai Vilniaus miesto bendrojo ugdymo mokyklose.

15 Nida Poderienė ir Aurelija Tamulionienė, „Įveikti atskirtį: grįžusių iš užsienio vaikų kalbinė integracija“, *Mokslo studija* (2020), 8–139. https://lki.lt/wp-content/uploads/2021/01/Studija.pdf.

16 Jakavonytė-Staškuvienė ir kt., *supra note*, 8: 10.

Tyrimo metodai

Siekiant atskleisti veiksnius, darančius teigiamą įtaką lietuvių reemigrantų vaikų integracijai bendrojo ugdymo įstaigose, vykdyti interviu su ugdymo proceso dalyviais: reemigrantų vaikais, jų tėvais, su reemigrantų vaikais dirbančiais mokytojais ir švietimo pagalbos specialistais. Per tyrimą surinkti duomenys analizuoti turinio analizės metodu.

1. Reemigrantų vaikų integracijos ypatumai

Reemigracija yra migracijos proceso sudedamoji dalis, vykstanti lygiagrečiai su kitais jos elementais: imigracija ir emigracija. Po tam tikro emigracijoje praleisto laiko asmuo iš priimančiosios šalies grįžta į Tėvynę – vyksta grįžtamoji migracija (reemigracija)[17].

1.1. Vaikų migrantų integracijos poreikis

Tėvų su vaikais į tėvų Tėvynę grįžta kasmet po tam tikro emigracijoje praleisto laikotarpio. Užsienyje gimę vaikai persikelia į dažnai tik iš pasakojimų ar apsilankymų pažįstamą tėvų gimtąjį kraštą. Kiti, tėvų kilmės šalyje gimę vaikai kartu su savo tėvais reemigruoja. Tiek imigracijos, tiek grįžtamosios migracijos atveju persikėlimas į kitą šalį vaikams yra sudėtingas procesas[18]. Todėl, siekiant palengvinti vaikų adaptaciją prie naujos aplinkos nulemtų ir raidai būdingų iššūkių, būtina tinkamai paruošti vaikus sugrįžimui ar atvykimui į tėvų kilmės šalį[19].

Vaikų migracija yra susijusi su įvairiomis psichologinėmis ir socialinėmis problemomis. Naujoje aplinkoje atsidūrusius vaikus dažnai lydi sumišimas, liūdesys,

17 International Organization for Migration, *Glossary on Migration. International Migration Law, N° 34* (Geneva: International Organization for Migration, 2019), 170.

18 Anna Jurek, „Psychologiczne aspekty doświadczeń migracyjnych u dzieci i młodzieży", iš *Migracja, tożsamość, dojrzewanie. Adaptacja kulturowa dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym*, Natalia Klorek ir Katarzyna Kubin (Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, 2015), 27–61.

19 Daina Grosa ir Russell King, „The Challenges of Educational Reintegration and the Psychosocial Wellbeing of Returnee Children: Evidence from Latvia", *Journal of International Migration and Integration* 24, 2 (2023): 407–426.

nerimas, žema savivertė, atskirtis, jie patiria esamų socialinių santykių nutraukimo ir naujų ryšių kūrimo iššūkius[20]. Vis dėlto migracijos patirtis ir jos išgyvenimo būdas kiekvienam asmeniui yra individualus, priklausantis nuo migranto amžiaus, migracijos trukmės, kultūrinių skirtumų, kitų su migracija susijusių veiksnių, asmens charakterio, ankstesnės gyvenimo patirties, asmeninių pasirinkimų ir šeimos situacijos[21].

Į tėvų kilmės šalį atvykstantys ar sugrįžtantys vaikai susiduria su poreikiu pradėti privalomąjį mokymąsi naujoje šalyje, o tai lemia akademinius iššūkius. Kai kurie imigravę vaikai yra priversti mokytis jiems visiškai svetima kalba ir prisitaikyti prie kitokios mokytojų mokymo praktikos, metodų ir ugdymo programų[22]. Tėvų šalies kalbos nemokėjimas arba nepakankami jos įgūdžiai sukelia įtampą ir formuoja kalbos barjerą, kuris trukdo bendrauti su bendraamžiais, palaikyti ryšį su mokytojais ir įsisavinti ugdymo turinį[23].

Švietimo sistema ir ankstesnė vaikų patirtis mokykloje yra esminiai veiksniai, turintys įtakos sugrįžtančių šeimų reintegracijai[24]. Mokyklai, kaip svarbiausiai iš užsienio atvykstančių ar sugrįžtančių vaikų integracijos aplinkai, tenka pagrindinis vaidmuo organizuojant vaikų integracijos procesą. Šis procesas turėtų užtikrinti vaikams galimybę gauti kokybišką išsilavinimą ir reikiamą kalbinę, mokymosi, socialinę bei emocinę paramą, kartu kuriant saugią, draugišką ir mokymosi pažangą skatinančią aplinką, padedančią adaptuotis naujoje mokykloje[25].

Integraciją naujoje ugdymo įstaigoje palengvina atvykusių vaikų psichologinių,

---

20 Elida Cena, Derek Heim ir Ruxandra Trandafoiu, „Changing places: children of return migrants in Albania and their quest to belong“, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44, 7 (2017): 1156–1176.

21 Natalia Klorek, „Dzieci i młodzież z doświadczeniem migracyjnym“, iš *Migracja, tożsamość, dojrzewanie. Adaptacja kulturowa dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym*, Natalia Klorek ir Katarzyna Kubin, (Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, 2015), 14–19.

22 Ndreka, *supra note*, 5

23 Ewa Novicka, „Dzieci w migracjach. Doświadczenia z badań w Polsce“, *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*“ 2, 156 (2015): 123–143.

24 Grosa ir King, *supra note*, 19: 408–420.

25 European Commission, EACEA, Eurydice, *supra note*, 7.

socialinių ir edukacinių poreikių supratimas[26]. Siekiant atliepti skirtingus reemigrantų vaikų poreikius, kurti mokymuisi palankią aplinką ir rūpintis vaikų psichosocialine gerove, būtina didelį dėmesį skirti ugdymo proceso organizavimui, mokytojų kompetencijų tobulinimui, tėvų įtraukimui į ugdymo procesą, mokinio ir mokytojo tarpusavio sąveikai, priimančiosios mokyklos bendruomenės pozityvaus požiūrio į atvykstančius mokinius formavimui ir visų ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimo skatinimui, padedantiems įveikti integracijos naujoje ugdymo įstaigoje keliamus iššūkius[27]. Kuriant optimalią mokymosi aplinką į ugdymo procesą būtina įtraukti ir švietimo pagalbos specialistus[28].

1.2. Reemigrantų vaikų integracija Lietuvos bendrojo ugdymo įstaigose

Lietuvoje yra sukurtas mokyklų, pasirengusių geriau priimti į šalį atvykstančius ar sugrįžtančius vaikus, tinklas[29]. Vilniaus lietuvių namų gimnazija, dar vadinama Vilniaus lietuvių namais, laikoma viena kompetentingiausių ir dažniausiai su į šalį atvykstančiais įvairaus amžiaus vaikais dirbančių mokyklų[30].

Lietuvos bendrojo ugdymo įstaigos priimdamos reemigrantų vaikus privalo vadovautis Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarkos aprašu (patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2005 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. ISAK-556), Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. V-586 patvirtintais 2023–2024 ir 2024–2025 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendraisiais ugdymo planais ir kiekvienos savivaldybės parengtais teisės aktais dėl mokinių ugdymo bendrojo ugdymo mokyklose.

---

26 Florentina Steluta Ciomaga, „The Perceived Needs of the Remigrant Pupils“, *Revista Romaneasca pentru Educație Multidimensionala* 12, 3 (2020): 72–89.

27 Jakavonytė-Staškuvienė ir kt., *supra note*, 8: 10.

28 European Commission, EACEA, Eurydice, *supra note*, 7.

29 „Dirbančių su į Lietuvą grįžusiais/atvykusiais ir ukrainiečių vaikais tinklo mokyklos“, Vilniaus lietuvių namai, žiūrėta 2025 m. vasario 21 d., https://www.lnamai.lt/kursai-seminarai/.

30 Kairė, *supra note*, 13: 7.

Reemigrantų vaikai priimami mokytis bendra tvarka, atsižvelgiant į tėvų pateiktus vaikų patirtį ir pasiekimus patvirtinančius dokumentus, vaikų amžių ir pokalbius su būsimais mokiniais ir jų teisėtais atstovais. Vaikai gali būti priimami mokytis pagal pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programą į klases, kuriose mokosi to paties amžiaus mokiniai, arba į išlyginamąsias klases, padedančias įgyti pakankamai lietuvių kalbos gebėjimų ir kompetencijų, reikalingų mokytis pagal visų dalykų bendrąsias programas ir socialiai ir kultūriškai integruotis, arba mokytis individualiai švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka[31].

Į Lietuvos Respubliką iš įvairių pasaulio valstybių sugrįžtančių, atvykstančių vaikų lietuvių kalbos gebėjimų lygis dažnai labai skiriasi dėl nevienodo jų pasirengimo grįžti į tėvų Tėvynę ir lietuvių kalbos vartojimo ar nevartojimo namuose[32]. Todėl mokykla, siekdama užtikrinti lietuvių kalbos mokymąsi lietuvių kalbos nemokantiems ar prastai ją mokantiems reemigrantų vaikams, privalo bendrojo ugdymo klasėse besimokantiems vaikams migrantams teikti papildomas individualias lietuvių kalbos konsultacijas ir užsiėmimus laikinose grupėse arba skirti jiems ne ilgesnį nei vienų metų mokymosi išlyginamojoje klasėje laikotarpį.

Organizuojant ugdymą bendrojo ugdymo klasėse, kartu su mokiniu ir jo teisėtais atstovais nustatomas preliminarus mokinio adaptacijos laikotarpis ir sudaromas individualus ugdymosi planas[33]. Rengiant individualų ugdymosi planą, būtina atsižvelgti į vaiko lietuvių kalbos žinių lygį[34] – tai naudinga priimant sprendimus dėl klasės parinkimo, be to, suteikia mokytojams pamokoms planuoti ir konkrečius kiekvieno mokinio kalbinius poreikius atitinkančiai pagalbai teikti

31 Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programos tvarkos aprašas, žiūrėta 2025 m. vasario 23 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.253802/asr.

32 Jakavonytė-Staškuvienė ir kt., *supra note*, 8: 4.

33 Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. balandžio 24 d. įsakymas Nr. V-586 „Dėl 2023–2024 ir 2024–2025 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planų patvirtinimo“, TAR, 2023-04-24, Nr. 7841.

34 Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, „Migrantų integravimas bendrojo ugdymo mokyklose“, *Švietimo problemos analizė* 7, 185 (2020): 6–8.

reikalingą informaciją.

Nors Lietuvoje bendrojo ugdymo įstaigoms yra parengtos rekomendacijos dėl sėkmingos vaikų migrantų integracijos, pedagogams organizuojami mokymai apie darbo su migrantais vaikais ypatumus, vis dėlto dalis bendrojo ugdymo mokyklų nėra pakankamai pasirengusios migrantų vaikų ugdymui. Tai lemia vis dar nepakankamos daugumos mokytojų darbo su vaikais migrantais žinios ir įgūdžiai, taip pat metodinių leidinių, priemonių, medžiagos ir tikslinių kvalifikacijos tobulinimo programų stoka[35].

2. Veiksnių, darančių teigiamą įtaką lietuvių reemigrantų vaikų integracijai Vilniaus bendrojo ugdymo mokyklose, tyrimas

Lietuvių reemigrantų mokyklinio amžiaus vaikai, atvykę į tėvų Tėvynę, susiduria su sudėtingu bendrojo ugdymo mokyklos keitimo procesu. Siekiant atliepti vaikų psichologinius, socialinius ir ugdymosi poreikius ir laiku suteikti jiems pagalbą, būtina ne tik kalbėti apie vaikų integracijos mokykloje metu patiriamus iššūkius, bet ir atskleisti veiksnius, padedančius užtikrinti sklandžią mokinių integraciją bendrojo ugdymo įstaigoje.

Šiame straipsnyje analizuojami mokyklos veiksniai – ugdymo organizavimas ir ugdymo proceso dalyvių sąveika, darantys teigiamą poveikį lietuvių reemigrantų vaikų integracijai Vilniaus miesto bendrojo ugdymo įstaigose.

Siekiant atskleisti ugdymo organizavimo ir ugdymo proceso dalyvių sąveikos aspektus, lemiančius sėkmingesnę lietuvių reemigrantų vaikų integraciją mokyklose, 2023 m. spalio – 2024 m. balandžio mėnesiais vykdytas kokybinis tyrimas. Rengti pusiau struktūruoti interviu ir tikslinės grupės diskusijos. Taikyti duomenų rinkimo metodai leido giliau pažvelgti į tiriamo dalyko esmę ir atskleisti autentišką tyrimo dalyvių patirtį ir jų praeities išgyvenimų reikšmę[36].

35 Jakavonytė-Staškuvienė ir kt., *supra note*, 8: 10.

36 Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė, *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu* (Vilnius: Registrų centras, 2016), 14–18.

Tyrime buvo laikomasi svarbiausių interviu tyrimo etikos principų: gerbta tyrimo dalyvių teisė savanoriškai dalyvauti arba atsisakyti dalyvauti tyrime, dalyviai informuoti apie tyrimo tikslą ir eigą, užtikrintas jų anonimiškumas, konfidencialumas ir privatumas, rūpintasi jų saugumu[37].

Tyrime dalyvavo devyni reemigravę tėvai: aštuonios moterys, kurių amžius svyravo nuo 33 iki 46 metų, ir vienas 53 metų vyras. Du iš devynių informantų augino po vieną vaiką, penkiose šeimose buvo auginami du vaikai, dviejose šeimose – trys atžalos. Trylika vaikų buvo gimę užsienyje, keturi į Lietuvą su tėvais sugrįžo po tam tikro gyvenimo laikotarpio svetur.

Tyrime dalyvavo aštuoni reemigrantų vaikai, kurių bent vienas iš tėvų yra lietuvis. Jų amžius atvykimo į Lietuvą metu svyravo nuo septynerių iki dvylikos metų. Dvi informantės buvo reemigrantės: viena penkerius metus praleido Ispanijoje, kita septynerius metus gyveno Airijoje. Šešiems užsienyje gimusiems vaikams (iš Turkijos, Anglijos ir Airijos) persikėlimas į Lietuvą buvo pirmoji migracijos patirtis. Penki tyrime dalyvavę vaikai mokėsi penktoje–septintoje klasėse, trys – ketvirtoje.

Vykdant tyrimą apklaustos devynios su reemigrantų vaikais Vilniaus miesto bendrojo ugdymo mokyklose dirbančios pedagogės. Dvi iš jų buvo pradinių klasių mokytojos, septynios vyresnėse klasėse dėstė įvairius dalykus: matematiką, gamtos mokslus, lietuvių kalbą, dailę ir istoriją. Taip pat apklausti keturi švietimo pagalbos specialistai, teikiantys pagalbą lietuvių reemigrantų vaikams: du psichologai, viena socialinė pedagogė ir viena specialioji pedagogė.

Per interviu su vaikais, tėvais, mokytojais ir švietimo pagalbos specialistais surinkti duomenys atskleidė ugdymo organizavimo ir ugdymo proceso dalyvių sąveikos aspektus, padedančius užtikrinti sklandesnę reemigrantų vaikų integraciją naujoje mokykloje.

37 Gaižauskaitė ir Valavičienė, *supra note*, 36: 60–69.

2.1. Ugdymo organizavimo aspektai kaip lietuvių reemigrantų vaikų integracijos bendrojo ugdymo mokyklose palengvinimo veiksniai

Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai akcentuoja, kad siekiant sėkmingos mokinių integracijos naujoje ugdymo aplinkoje tikslinga įvertinti reemigrantų vaikų gebėjimus. Mokytojai, prieš pradėdami ugdymo procesą, nustatė mokinių žinių lygį (*Mokslo metų pradžioje mokiniai atliko žinių patikrinimo testą* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti pradinėje mokykloje); *Tai pakalbam pirmiausia, tada atliekam užduotėles, skaitom tekstą, teksto suvokimą – kaip jie perskaitę supranta, atsako į klausimus. <...> pasižiūriu,* ***ką ir kiek jie moka*** (lietuvių kalbos mokytoja, dirbanti progimnazijoje)), psichologė įvertino atvykusio vaiko mokyklinę brandą *(atėjo į mūsų mokyklą, ir reikėjo man, kaip psichologui, atlikti brandumo testą* (psichologė, dirbanti progimnazijoje).

Vieno iš tėvų teigimu, atsižvelgdama į vaiko lietuvių kalbos vartojimo sunkumus, mokykla paskyrė mokytoją, galinčią bendrauti jam priimtinesne anglų arba rusų kalba: *Ir aš taip suprantu, kad tiesiog parinko mokytoją, kuri galės susišnekėti su jais arba angliškai, arba rusiškai* (mama, atvykusi kartu su Anglijoje gimusiais sūnumi ir dukra), o tai reikšmingai palengvino vaiko integraciją mokykloje.

Tyrimo dalyviai pažymi, jog ugdymo įstaigos, siekdamos padėti reemigrantų vaikams išmokti valstybinę kalbą ir tobulinti jos įgūdžius, organizavo papildomas lietuvių kalbos pamokas. Vaikai: *Dvi pamokas – vietoj rusų ir vietoj literatūros* (13 m. mergaitė, atvykusi iš Airijos); *lankau užsieniečių lietuvių kalbos grupę* (12 m. mergaitė, reemigravusi iš Airijos); *turėjau papildomą lietuvių* (9 m. mergaitė, atvykusi iš Anglijos); *pas mokytoją buvo <...> po pamokų būdavo* (12 m. mergaitė, atvykusi iš Anglijos). Tėvai: *turėjo jisai, dar penktokas būdamas, papildomų pamokėlių* (mama, atvykusi kartu su Anglijoje gimusiais sūnumi ir dukra); *mažoji gavo pagalbos iš mokyklos – papildomas tas lietuvių kalbos pamokas* (mama, kurios dvi dukterys reemigravo iš Ispanijos); *buvo skiriamos papildomos lietuvių kalbos pamokos* (mama, kurios dukra reemigravo iš Airijos); *jie eidavo ir į*

papildomas lietuvių pamokas (mama, atvykusi kartu su Airijoje gimusiais sūnumi ir dukra); *gavo lietuvių pamoką papildomą, kad išmoktų lietuvių daugiau* (mama, kurios dukra reemigravo iš Anglijos); *tai pamokų papildomų jie turėjo lietuvių kalbos* (mama, atvykusi kartu su Anglijoje gimusiais sūnumi ir dukra). Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai: *buvo paskirtos papildomos kompensacinės pamokos įtvirtinti tas lietuvių kalbos žinias* (psichologė, dirbanti progimnazijoje); *Tiesiog jai pasiūlėm 2 valandas eiti į tą išlyginamąją grupę, kur ji eis ir mokinsis* (gamtos mokslų mokytoja, dirbanti progimnazijoje).

Informantų teigimu, dalykų mokytojai, reaguodami į migrantų vaikų mokymosi iššūkius, taikė mokymąsi palengvinančias priemones. Per pamokas buvo leidžiama naudotis vertimo programomis. Vaikai: *telefoną leidžia naudoti, nu, išversti žodį* (13 m. mergaitė, atvykusi iš Airijos). Tėvai: *jie naudojasi tas „Google Translate“ <...> pridėję prie teksto, kad galėtų versti, kas parašyta <...> jeigu sunkumų turi mokytoja ar jie, tai jie gali tais telefonais pasižiūrėti, kaip čia padaryti* (mama, atvykusi kartu su Turkijoje gimusiais sūnumi ir dukra). Mokytojai: *Leidžiu vertėju naudotis* (matematikos mokytoja, dirbanti progimnazijoje). Taip pat buvo teiktos konsultacijos. Vaikai: *Aš lankau matematikos papildomą* (12 m. mergaitė, reemigravusi iš Airijos). Tėvai: *Lanko papildomai matematiką* (mama, kurios dvi dukterys reemigravo iš Ispanijos); *lietuvių kalbos mokytojos konsultacijos* (mama, atvykusi kartu su Turkijoje gimusiais sūnumi ir dukra). Mokytojai: *buvo teikiamos konsultacijos* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti pradinėje mokykloje). Papildomai aiškinti nesuprantami dalykai ir žodžiai. Vaikai: *mokytojas, nu, labai padėjo per pamokas <...> paaiškino <...> visada ateidavo, aiškindavo man* (13 m. mergaitė, atvykusi iš Airijos); *kai einam į pamokas, mums viską paaiškina <...> Kiekvieną pamoką ji daug aiškina. Pusę pamokos praleidžia, kad mums gerai paaiškintų, kaip daryt* (12 m. berniukas, atvykęs iš Anglijos); *ji skiria daug laiko visiem gerai paaiškinti visas taisykles, kad po to visi labai suprastų* (12 m. mergaitė, atvykusi iš Anglijos); *kažką nesuprasdavau – jie man aiškino* (12 m. mergaitė,

reemigravusi iš Airijos). Tėvai: *mokytojai padėdavo, būdavo šalia ir padėdavo, ir paaiškindavo* (mama, atvykusi kartu su Turkijoje gimusiais sūnumi ir dukra); *labai žmoniškai paaiškindavo* (mama, atvykusi kartu su Airijoje gimusiais sūnumi ir dukra). Mokytojai: *Kai jai paaiškini, jinai teisingai pasirenka* (gamtos mokslų mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *jei nesupranta, papildomai paaiškinu* (dailės mokytoja, dirbanti gimnazijoje); *Tai pirmiausia žodžius išsiaiškinam* (lietuvių kalbos mokytoja, dirbanti progimnazijoje).

Mokytojai taip pat pabrėžia, kad reemigrantų vaikams įsisavinti informaciją padėjo užduočių lengvinimas ir individualizavimas: *užduotys minimalizuotos* (istorijos mokytoja, dirbanti gimnazijoje); *Tenka palengvinti visas tas užduotis, kas yra sunkiau* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *parenku lengvesnius tekstukus jiems – viską, kad jiem būtų kuo paprasčiau* (lietuvių kalbos mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *pateikiamos individualios užduotys* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti pradinėje mokykloje). Taip pat vaikams padėjo galimybė atsiskaityti raštu: *Mokinio gebėjimus, jo žinias vertinu skirdama užduotis raštu, rašant kontrolinius darbus* (istorijos mokytoja, dirbanti gimnazijoje). Naudingas buvo ir skaidrių ruošimas bei svarbiausių dalykų akcentavimas: *stengiuosi skaidres daryti spalvotas ir kiekvieną fragmentą akcentuoti <...> kiekvieną žodį taip kirčiuoju ir būtinai užakcentuoju* (matematikos mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *Vis tiek skaidrės visada būna ekrane* (gamtos mokslų mokytoja, dirbanti progimnazijoje).

Atlikus interviu duomenų analizę paaiškėjo, kad mokyklos, siekdamos padėti vaikams įveikti psichologinius, socialinius ir akademinius sunkumus, teikė jiems švietimo pagalbos specialistų paramą: psichologė konsultavo, logopedė vedė užsiėmimus, specialioji pedagogė teikė pagalbą, mokinio padėjėja asistavo per pamokas. Vaikai: *pas mane padėjėja ateina per lietuvių kalbą <...> einu pas spec. pedagogę* (12 m. mergaitė, reemigravusi iš Airijos); *Padėjėja buvo* (12 m. mergaitė, atvykusi iš Anglijos). Tėvai: *Tai bendravimas vyko sklandžiai, nes visą laiką*

pasiklausdavau psichologės, kaip jai sekasi. Visą laiką gaudavau labai išsamų atsakymą (mama, kurios dukra reemigravo iš Airijos); *Buvo ketvirtokas, taip* [lankėsi pas psichologą] (mama, atvykusi kartu su Anglijoje gimusiais sūnumi ir dukra); *logopedės tarseną, sakykim, taip nušlifavo, kad, na, aš dabar klausausi ir formulavimas sakinių netgi geresnis yra pas jį kitą kartą* (tėvas, atvykęs su Jungtinėse Arabų Emyratuose gimusiais dviem sūnumis ir dukra); *mum tada buvo skiriami visi specialistai ir pusę metų mes dirbom su tais specialistais mokykloje* (mama, kurios dukra reemigravo iš Airijos). Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai: *klasėje dirba mokytojo padėjėja* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti pradinėje mokykloje); *numatomas ir psichologinis konsultavimas* (psichologė, dirbanti pradinėje mokykloje); *visi vaikai lankėsi pas mane* (psichologė, dirbanti progimnazijoje); *dabar yra specialiųjų poreikių mergaitė, kuri atėjo <...> pasiūliau 3 konsultacijas per savaitę* (gamtos mokslų mokytoja, dirbanti progimnazijoje).

Apibendrinant galima akcentuoti, jog visi tyrimo dalyviai – vaikai, tėvai, mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai – teigė, kad siekiant palengvinti lietuvių reemigrantų vaikų integraciją mokykloje buvo itin svarbios papildomos lietuvių kalbos pamokos ir švietimo pagalbos specialistų parama. Vaikai, tėvai ir mokytojai pažymėjo, kad mokymąsi palengvinančių priemonių taikymas reikšmingai prisidėjo prie mokymosi sunkumų įveikimo. Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai išryškino ir mokinių gebėjimų įvertinimo reikšmę užtikrinant sklandesnį vaikų integravimąsi naujoje ugdymo aplinkoje. Be to, vienas iš tėvų pabrėžė, kad teigiamą poveikį vaiko integracijos procesui turėjo mokytojo, gebančio bendrauti su vaiku jam priimtinesne kalba, parinkimas.

2.2. Ugdymo proceso dalyvių sąveikos vaidmuo užtikrinant sėkmingą lietuvių reemigrantų vaikų integraciją bendrojo ugdymo mokyklose

Informantai tėvai pabrėžia, jog mokyklos darbuotojų – administracijos, švietimo pagalbos specialistų, dalykų mokytojų, klasių auklėtojų ir aptarnaujančiojo

personalo – palaikymas, geranoriškumas ir pagalba padėjo reemigrantų vaikams orientuotis naujoje ugdymo aplinkoje ir sklandžiau joje integruotis: *mokykloje – palaikymas. Jūs palaikote, visą laiką stengiatės dėl vaikų, lietuvių kalbos mokytojos konsultacijos, auklėtojos, direktorė – viską visi padeda, tai yra svarbu, tai irgi. Mokyklos palaikymas yra gerai* (mama, atvykusi kartu su Turkijoje gimusiais sūnumi ir dukra); *labai irgi mokymo įstaiga padėjo* (mama, kurios dvi dukterys reemigravo iš Ispanijos); *visas mokyklos kolektyvas, netgi pradedant rūbininke <...> Tiesiog visi labai, labai neįžeidžiančiai, labai maloniai, geranoriškai viską pagelbėdavo <...> tikrai mokyklos pagalba visų darbuotojų* (mama, atvykusi kartu su Airijoje gimusiais sūnumi ir dukra).

Tyrimo dalyvių įsitikinimu, integracijos mokykloje sėkmei buvo svarbus mokytojų susipažinimas su vaiku migrantu. Mokytojai: *skyriau užduotis papasakoti apie save užpildant anketą* (istorijos mokytoja, dirbanti gimnazijoje); *Norėdama pažinti vaiką visų pirma kalbėjausi su jo tėvais* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti pradinėje mokykloje). Taip pat labai padėjo vaiko palaikymas. Klasės auklėtoja padėjo atvykusiam vaikui susipažinti su klasės mokiniais. Vaikai: *Mes ten rašinėjom, piešėm, <...> paskui ten sakėm vardus, susipažinom ir taip ir susidraugavom* (12 m. berniukas, atvykęs iš Anglijos); *Mus mokytoja atpažino kitiems* (9 m. mergaitė, atvykusi iš Anglijos); *mokytoja, kai gauni kamuolį, pasakys pažinti <...> vardą ir kur atvykai, koks mokyklas lankai* (11 m. mergaitė, atvykusi iš Turkijos); *mokytoja mane su visais prisipažino* (12 m. mergaitė, reemigravusi iš Airijos); *mus pristatė <...> visi kalbėjo ten, sakė savo vardus ir ką jie mėgsta* (12 m. mergaitė, atvykusi iš Anglijos). Tėvai: *Prisistatymas toks buvo* (mama, atvykusi kartu su Anglijoje gimusiomis dviem dukromis). Vaikams buvo padedama orientuotis mokyklos erdvėje. Vaikai: *su auklėtoja buvom susitikę visi kartu ir ji parodė visas klasės, kurių mes eisim <...> ji parodė ir paskui, jeigu pamirštume, parašė skaičius, kad mes nusifotografuotume* (12 m. berniukas, atvykęs iš Anglijos). Tėvai: *Netgi už rankos nuvesdavo, parodydavo* (mama, atvykusi kartu su Airijoje gimusiais

sūnumi ir dukra). Tėvai: S*u ta pačia valgykla, kai reikėdavo ten nueiti – ar ten talonėlio nusipirkti, kol jisai suprato, kaip viskas vyksta, kaip reikia daryti. Tai, kur reikia, paprašom pagalbos, jinai tikrai padeda* (mama, atvykusi kartu su Anglijoje gimusiais sūnumi ir dukra); *Džiaugiasi labai geromis auklėtojomis, kurios visąlaik, visą laiką, nu, pasiruošę padėt* (mama, atvykusi kartu su Airijoje gimusiais sūnumi ir dukra). Klasės auklėtoja, spręsdama kylančius sunkumus, skatino mokinių tarpusavio bendravimą. Vaikai: *Ir mokytoja paklausė: – Eik, kad sėdėk su X. Kad aš X ir jis X. Ir sėdėjom* (10 m. berniukas, atvykęs iš Turkijos). Auklėtoja taip pat inicijavo dialogą su visa klase. Tėvai: *Ir pačioj pradžioj pas X buvo gal sunkiau, bet mokytoja pasikalbėjo su klase, tai tada klasė pradėjo daugiau bendrauti su X ir tokiu būdu ir jisai linksmesnis pasidarė, ir dabar jau maždaug jie bendrauja. Ir dabar jis nėra nuošalyje* (mama, atvykusi kartu su Turkijoje gimusiais sūnumi ir dukra). Buvo organizuojamos įvairios išvykos, edukacinės veiklos, skatinama dalyvauti projektuose. Tėvai: *Jinai irgi džiaugiasi ta išvyka, ji labai labai dalinosi įspūdžiais iš išvykos* (mama, atvykusi kartu su Turkijoje gimusiais sūnumi ir dukra); *mokytojas stengiasi tas visas edukacijas ten organizuoti <...> ir Užgavėnių proga, ir iš Velykų, ir Naujųjų metų ir viską* (mama, atvykusi su Anglijoje gimusiomis dviem dukromis).

Informantų teigimu, reemigrantų vaikai sėkmingiau integravosi naujoje ugdymo įstaigoje jausdami bendraamžių palaikymą. Vaikams migrantams kiti klasės mokiniai teikė didelę pagalbą – rodė susidomėjimą, inicijavo draugystę, padėdavo prireikus, aiškino neaiškumus ir demonstravo supratingumą, neatstūmė. Vaikai: *pasakė: – Kaip tu atėjai? Ar tu žinai lietuvių? <...> klausi: – Kaip turkiškai puodukas?* (11 m. mergaitė, atvykusi iš Turkijos); *pradėjo draugaut su manim* (12 m. berniukas, atvykęs iš Anglijos); *visada padėdavo, jeigu nesuprantu kažką, pasakydavo, ko, nu, kas ten reiškia* (13 m. mergaitė, atvykusi iš Airijos); *jei aš kažką nesuprasdavau, ji man aiškino, ką reikėjo daryti* (12 m. mergaitė, reemigravusi iš Airijos); *jeigu kažką nesuprasdavau, jie man pasakydavo <...> arba tiesiog*

patikslindavo (12 m. berniukas, atvykęs iš Anglijos); *Jie kartais mane pataisydavo* (12 m. mergaitė, atvykusi iš Anglijos). Tėvai: *jis turi iš klasės, kuris bendrauja su juo, kažkiek padeda irgi jam* (mama, atvykusi kartu su Turkijoje gimusiais sūnumi ir dukra); *mokinių irgi neatstūmimas, irgi daug kas davė* (mama, kurios dvi dukros reemigravo iš Ispanijos). Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai: *Ir labai įdomu yra klasiokams, kaip ten, kaip čia* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *Nuo praktinių užduočių pagelbėja klasiokai* (dailės mokytoja, dirbanti gimnazijoje); *pasakau lietuviškai – jinai nesupranta, tie vaikai jai verčia <...> vaikai geranoriškai aiškina* (specialioji pedagogė, dirbanti progimnazijoje); *vaikai jai išversdavo, jeigu ko nežino <...> vaikai taip neatstumia jos* (gamtos mokslų mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *vaikams kitiems nekyla klausimas, kodėl jai leidžiama, o jiems neleidžiama, pavyzdžiui, telefoną ištraukti, nes jau jie žino, kad jinai su vertėju* (matematikos mokytoja, dirbanti progimnazijoje).

Svarbiu veiksniu, padėjusiu užtikrinti lietuvių reemigrantų vaikų gerą savijautą mokykloje, tapo klasės draugų pagarba ir draugiškumas. Bendraklasių vengimas pašiepti naujokus, jų iniciatyva užkalbinti ir pasiūlyti vietą šalia sukūrė palankią atmosferą. Vaikai: *visi manęs čia palaiko, kai man sunku, ir, jeigu aš kažką blogai pasakau, tai jie nesijuoks, bet palaikys* (9 m. mergaitė, atvykusi iš Anglijos); *mergaitė ateina pas mane ir sako, kad, nu, gražiai apsirengusi* (12 m. mergaitė, reemigravusi iš Airijos); *aš tik vienas buvau ir taip: – Tu gal manęs sėdėk?* (10 m. berniukas, atvykęs iš Turkijos). Taip pat reikšmingą vaidmenį atliko artimiausio draugo parama ir bendras klasės vaikų žaidimas ir juokavimas, leidę naujokams greičiau įsilieti į kolektyvą. Vaikai: *Jis padėdavo man ant žodžių <...> jis tiesiog padėdavo mane* (12 m. berniukas, atvykęs iš Anglijos); *Jie buvo linksmi per susipažinimą. Kartu ir pajuokavo kai kurie* (12 m. mergaitė, atvykusi iš Anglijos); *jeigu neištariu žodį gerai <...> jie juokauja <...> aš irgi taip darau* (13 m. mergaitė, atvykusi iš Airijos); *X irgi šitą žaidimą žaidžia ir po to: – Galima žaisti? – sakė. Ir mes žaidėm su telefonu ir mes sėdėjom su jais ir po to kalbinom ir kalbinom, ir gerai*

draugo (10 m. berniukas, atvykęs iš Turkijos).

Iš tyrimo gauti duomenys atskleidžia, kad individualus švietimo pagalbos specialistų ir mokytojų dėmesys reemigrantų vaikams, apimantis tiek akademinę, tiek emocinę paramą, padarė teigiamą įtaką mokymosi rezultatams ir sėkmingam integravimosi procesui. Informantų teigimu, mokytojai, švietimo pagalbos specialistai ieškojo priėjimo prie vaikų, glaudžiai su jais bendravo. Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai: *daugiau dėmesio skyriau bendravimui su jais* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti pradinėje mokykloje); *betarpiškai bendravom* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *po pamokos mes vieni pasikalbam* (matematikos mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *ieškai būdo, kaip prie jo prieiti* (psichologė, dirbanti progimnazijoje); *prisitaikai, prisiderini* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti progimnazijoje). Tėvai: *Jai labai mokytoja patiko. Labai buvo artimas ryšys su mokytoja* (mama, kurios dukra reemigravo iš Airijos). Mokytojai teikė vaikams migrantams pagalbą mokantis, drąsino, teikė pozityvų grįžtamąjį ryšį, akcentavo stiprybes. Vaikai: *padeda su pamokom* (10 m. mergaitė, reemigravusi iš Ispanijos); *jinai suprato, kad nelabai ir supratau, tai jinai padėjo* (13 m. mergaitė, atvykusi iš Airijos); *mokytoja sakė, dar 5 arba 6 klasėje jau, va, kaip mokėsiu lietuviškai* (10 m. mergaitė, reemigravusi iš Ispanijos). Tėvai: *rašyboje buvo net ir kažkokių tai pagyrimų <...> vien tik pagyrimai, kad ji integravosi* (tėvas, atvykęs su Jungtinėse Arabų Emyratuose gimusiais dviem sūnumis ir dukra); *jaučiasi jinai gerai ir mokytojai giria* (mama, atvykusi su Anglijoje gimusiais sūnumi ir dukra); *sako: <...> – Dabar tyliai, dabar klausykit tobulos anglų kalbos. <...> – Man taip patinka, tada visi manęs klauso. Jinai džiaugiasi, kada gali parodyt, kad jinai gerai moka* (mama, kurios dukra reemigravo iš Anglijos).

Remiantis tyrimo duomenimis, vienas iš kertinių sklandžios reemigrantų vaikų integracijos mokykloje ramsčių buvo jų tėvų įtraukimas į integracijos procesą. Klasės auklėtoja, mokytojai bendraudami, bendradarbiaudami su tėvais, organizuodami trišalius pokalbius ne tik labiau susipažino su vaikais, jų aplinka,

bet ir perteikė tėvams aktualiausią informaciją, sprendė kilusias problemas, teikė rekomendacijas. Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai: *puikiai pavyko bendradarbiauti su tėvais <...> Stengiausi įsiklausyti, ką kalba tėvai* (pradinių klasių mokytoja, dirbanti pradinėje mokykloje); *bendrauju su mokinio mama* (istorijos mokytoja, dirbanti gimnazijoje); *Ir su tėvais būna, kad pasikalbam* (psichologė, dirbanti pradinėje mokykloje); *Ir su mama kalbėjom <..> Su tėvais bendravau* (gamtos mokslų mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *Vyksta trišaliai pokalbiai pasidalinant* [su tėvais ir vaikais] *sėkmėmis ir nesėkmėmis ugdymo procese* (istorijos mokytoja, dirbanti gimnazijoje); *jeigu yra kažkokia problema, tai vis tiek pirmu atveju yra pokalbis su tėvais* (psichologė, dirbanti progimnazijoje); *mamytės paprašiau, kad ir namuose kuo daugiau kalbėtų <...> kad kalbėtų būtinai lietuviškai* (lietuvių kalbos mokytoja, dirbanti progimnazijoje). Tėvai: *paskambindavo ir mes kalbėjom ir net savo iniciatyva skambindavo ir mes kalbėdavom* (mama, kurios dukra reemigravo iš Airijos); *ir nelabai galėjai į mokyklą ateiti, tik telefonu galėjai bendrauti ir elektroniniais paštais, nu, tai vat, rašėm laiškelius, skambinomės* (mama, atvykusi kartu su Anglijoje gimusiais sūnumi ir dukra).

Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai teigė, kad, siekdami palengvinti lietuvių reemigrantų vaikų integraciją, užtikrinti kokybišką ugdymą ir laiku teikiamą pagalbą, aktyviai bendravo, bendradarbiavo keisdamiesi informacija, gerąja patirtimi ir ieškodami efektyviausių pagalbos būdų: *dalinamės, kalbamės* [mokytojai tarpusavyje] (gamtos mokslų mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *mums svarbu apie ją pasikalbėti, kaip jai padėti* (matematikos mokytoja, dirbanti progimnazijoje); *su mokytojų pagalba, kiek mokytojos pačios yra atradusios būdų, programėlių, vertėjų tam tikrų* (socialinė pedagogė, dirbanti pradinėje mokykloje); *švietimo pagalbos specialistai viduje tarėmės, pasidalinom savo asmenine patirtim, kaip mums sekasi dirbti, ir apsikeitėm patarimais tam tikrais, literatūra* (psichologė, dirbanti pradinėje mokykloje); *galim pasiskirstyti tuos uždavinius, ar ne, specialusis pedagogas gali padėti su užduočių pritaikymu, socialinis pedagogas*

– *kaip bendrauti ir bendradarbiauti su tėvais* (socialinė pedagogė, dirbanti pradinėje mokykloje); *bendrauju su specialistais* (istorijos mokytoja, dirbanti gimnazijoje); *mokytojai kreipiasi dėl pritaikytų ugdymo programų <...> su mokytoju pasikalbam ir darom* (psichologė, dirbanti pradinėje mokykloje); *daugiausiai tai tikrai yra su mokytoja bendradarbiaujama, ir mokytoja man šią informaciją teikia* (socialinė pedagogė, dirbanti pradinėje mokykloje).

Apibendrinant galima teigti, jog visi tyrimo dalyviai – vaikai, tėvai, mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai – pripažino bendraklasių teikiamo palaikymo ir individualaus švietimo pagalbos specialistų ir mokytojų dėmesio reemigrantų vaikams skyrimo svarbą sklandžiai reemigrantų vaikų integracijai naujoje ugdymo įstaigoje. Vaikai, tėvai ir mokytojai kaip svarbų integraciją palengvinantį veiksnį išskyrė klasės auklėtojos palaikymą. Tėvai įžvelgė visų mokyklos darbuotojų palaikymo reikšmę vaikų integracijai. Mokytojai, švietimo pagalbos specialistai ir tėvai konstatavo, kad tėvų įtraukimas į integracijos procesą ir švietimo pagalbos specialistų ir mokytojų bendravimas, bendradarbiavimas tarpusavyje buvo reikšmingi veiksniai, padėję užtikrinti sėkmingesnę iš užsienio atvykusių mokinių integraciją naujoje ugdymo įstaigoje.

Apibendrinimas

Tiek kartu su tėvais į savo gimtinę grįžtantys, tiek užsienyje gimę ir į tėvų Tėvynę atvykstantys vaikai neišvengiamai susiduria su integracijos naujoje ugdymo įstaigoje poreikiu.

Tyrime išryškinti mokyklos veiksniai, palengvinantys lietuvių reemigrantų vaikų integraciją bendrojo ugdymo įstaigoje, atliepia R. Dumčiaus ir kt.[38] teiginius, kad individualiais vaiko poreikiais pagrįstos pagalbos teikimas, įskaitant kalbinės ir akademinės paramos užtikrinimą, ir visų ugdymo proceso dalyvių

38 Dumčius ir kt., *supra note*, 9.

– mokinių, tėvų, mokytojų, mokyklos administracijos ir švietimo pagalbos specialistų – įsitraukimas padeda migrantų vaikams įveikti integracijos keliamus iššūkius. Pažymėtina, kad sklandesnei iš užsienio atvykusių ar sugrįžusių vaikų integracijai bendrojo ugdymo mokyklose pasitarnautų išankstinis konkrečių ugdymo proceso dalyvių veiksmų numatymas, pavyzdžiui, algoritmo sukūrimas. Tokiame algoritme būtų nurodyta tėvų, mokyklos administracijos, švietimo pagalbos specialistų ir klasės auklėtojo atsakomybė.

Iš interviu gautų duomenų analizės rezultatai patvirtina ir 2022 m. Grįžusių Lietuvos Respublikos piliečių ir atvykusių užsieniečių ugdymo organizavimo modelių apraše[39] pateikiamą informaciją apie didelę mokinio ir mokytojo tarpusavio sąveikos, ugdymo proceso organizavimo ir mokyklos klimato reikšmę mokinių savijautai, asmenybės formavimui ir sėkmingam iš užsienio atvykusių vaikų ugdymui.

Remiantis tyrimo duomenimis, vaikų reemigrantų integracijos naujoje ugdymo įstaigoje procese labai svarbi mokytojų pagalba ir klasės auklėtojo palaikymas. Šią įžvalgą patvirtina B. Martinsone ir kt.[40], pabrėždami, kad vaikų migrantų integracijai mokykloje mokytojas turi bene didžiausią įtaką, nes nuo jo atvirumo, geranoriškumo ir draugiškumo priklauso vaikų gerovė ir mokymosi pasiekimai. D. Jakavonytės-Staškuvienės ir kt.[41] teigimu, klasės auklėtojui tenka labai svarbus sėkmingos mokinio adaptacijos ugdymo įstaigoje užtikrinimo vaidmuo, grindžiamas artimo ryšio su atvykusiu mokiniu kūrimu ir nuolatinės pagalbos teikimu.

Atlikto tyrimo rezultatai akcentuoja mokinių palaikymo ir tėvų įtraukimo į integracijos procesą reikšmę reemigrantų vaikų integracijai mokykloje. Tai atitinka

39 Jakavonytė-Staškuvienė ir kt., *supra note*, 8: 11.

40 Baiba Martinsone ir kt., *How to integrate return migrant students in class. The guide for teachers working with children of return migrants* (Riga Latvian Language Agency, 2022), 14–20.

41 Jakavonytė-Staškuvienė ir kt., *supra note*, 8: 18.

ir tyrėjų įžvalgas. C. Manzoni ir H. Rolfe[42] pažymi, kad klasės draugų teikiama pagalba migrantų vaikams reikšmingai palengvina jų integraciją. R. Dumčius ir kt.[43] pabrėžia, jog, siekiant atsižvelgti į skirtingus vaikų poreikius ir sėkmingiau juos integruoti mokykloje, būtina į ugdymo procesą įtraukti vaikų migrantų tėvus, teikiant jiems aktualią informaciją ir skatinant tarpusavio bendradarbiavimą.

Išvados

1. Vaikų migracija yra sudėtingas procesas, lydimas psichologinių, socialinių ir akademinių iššūkių, kurių įveikimas labai priklauso nuo tinkamo vaikų parengimo atvykti ar sugrįžti į tėvų gimtinę. Į naują šalį persikraustę vaikai pradeda mokytis naujoje ugdymo įstaigoje. Sėkminga šių vaikų integracija mokykloje priklauso nuo individualius jų poreikius atitinkančios visapusiškos pagalbos teikimo, įtraukiant visus ugdymo proceso dalyvius. Lietuvoje galiojančiuose teisės aktuose reglamentuojamas iš užsienio atvykusių ar sugrįžusių vaikų priėmimas į bendrojo ugdymo įstaigas ir ugdymo organizavimas, juose taip pat numatomos galimos priemonės tų vaikų poreikiams atliepti, suteikiant ugdymo įstaigoms ir jų steigėjams teisę pasirinkti ir įgyvendinti konkrečius būdus ir priemones. Šalyje veikia didesnę darbo su mokiniais migrantais patirtį turinčių mokyklų tinklas, pedagogams yra parengtos rekomendacijos dėl sėkmingo darbo su migrantų vaikais ir organizuojami mokymai, kaip dirbti su iš užsienio atvykstančiais vaikais. Nepaisant to, dalis bendrojo ugdymo mokyklų nėra pakankamai pasirengusios teikti migrantų vaikams kokybišką, jų poreikius atitinkantį ugdymą ir užtikrinti sklandžią jų integraciją.

42 Chiara Manzoni ir Heather Rolfe, *How schools are integrating new migrant pupils and their families* (London: National Institute of Economic and Social Research, 2019), 64, https://niesr.ac.uk/wp-content/uploads/2021/10/MigrantChildrenIntegrationFinalReport-4.pdf?ver=e4L0HPIyRng3TwIm1xlD.

43 Dumčius ir kt., *supra note*, 9.

2. Išanalizavus tyrimo dalyvių interviu duomenis, buvo išskirti su ugdymo organizavimu susiję veiksniai, palengvinantys lietuvių reemigrantų vaikų integraciją Vilniaus miesto bendrojo ugdymo mokyklose. Tarp šių veiksnių paminėtinas vaiko gebėjimų įvertinimas, gebančio su vaiku bendrauti jam priimtinesne kalba mokytojo parinkimas, papildomų lietuvių kalbos pamokų skyrimas, mokymąsi palengvinančių priemonių taikymas ir švietimo pagalbos specialistų teikiama parama. Šios priemonės padėjo užtikrinti sėkmingesnę ir tvaresnę vaikų integraciją naujoje ugdymo įstaigoje. Prie jos prisidėjo ir lietuvių reemigrantų vaikų poreikius atliepiantis ugdymo organizavimas.
3. Tyrimo rezultatai atskleidė reikšmingus veiksnius, susijusius su ugdymo proceso dalyvių sąveika ir turėjusius teigiamą poveikį lietuvių reemigrantų vaikų integracijai Vilniaus miesto bendrojo ugdymo įstaigose. Nustatyta, kad sklandžiai atvykusių vaikų adaptacijai naujoje mokykloje itin svarbios pozityvios ugdymo proceso dalyvių sąveikos. Tai apėmė mokyklos darbuotojų (įskaitant klasės auklėtoją) ir klasės mokinių palaikymą, individualų švietimo pagalbos specialistų ir mokytojų dėmesį iš užsienio atvykusiems vaikams, tėvų įtraukimą į integracijos procesą ir efektyvų mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų tarpusavio bendravimą ir bendradarbiavimą.

FACTORS FACILITATING THE INTEGRATION OF LITHUANIAN RE-EMIGRANT CHILDREN IN GENERAL EDUCATION INSTITUTIONS IN VILNIUS

Janina Ovčinikova

Vilnius "Taikos" Progymnasium, Lithuania

Gražina Čiuladienė

Mykolas Romeris University

Summary. Lithuanian re-emigrant school-aged children, upon their arrival in their parents' homeland, encounter the imperative of acclimating to a novel educational institution, widely acknowledged as the pivotal environment for their integration. This article focuses on the school factors facilitating the integration of Lithuanian re-emigrant children in Vilnius general education institutions, aiming to answer the following questions: from the perspective of re-emigrant children and their parents, what factors contribute to the easier integration of Lithuanian re-emigrant children in a general education institution?

Data collected from interviews with children, parents, teachers, and educational support specialists reveals that to achieve successful and sustainable integration of children in a new school, it is purposeful to assess the abilities of arriving children, select a teacher capable of communicating with the child, organize additional Lithuanian language lessons, apply learning-facilitating tools, and provide support from educational support specialists. For the smooth integration of re-emigrant children in an educational institution, the interaction of educational process participants is of great importance, encompassing the support of school staff (including the class teacher) and classmates, individual attention from educational support specialists and teachers to the child arriving from abroad.

Keywords: re-emigrants, children, school, integration, education.